

مسابقات فارسی نهم

از مجموعه مرشد

- ◆ پرسش‌های چهارگزینه‌ای درس به درس
- ◆ نکته‌های کلیدی درس فارسی نهم
- ◆ طبقه‌بندی شده براساس بخش‌های کتاب درسی
- ◆ پرسش‌های ترکیبی و نمونه سؤالات آزمون‌های ورودی مدارس برتر
- ◆ ویژه دانش‌آموزان مدارس ممتاز و تیزهوشان

مهرانگیز سلمانی
زهره سلطانی مطلق

مرشد: مرجع رشد و شکوفایی دانش‌آموزان

ویژه دانش‌آموزان ممتاز و داوطلبان شرکت در مسابقات
و آزمون‌های ورودی مدارس تیزهوشان و برتر

**به نام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگذرد**

به نام خداوند جان و خرد

کزین برتر اندیشه برنگذرد

خداوند حکیم را سپاس می‌گوییم که بخت بلند خدمت به علم و ادب این سرزمین را نصیبمان کرد تا بتوانیم کتاب «مسابقات فارسی نهم» از مجموعه «مرشد» را به دانش‌آموزان، دبیران و خانواده‌های محترم تقدیم کنیم. کتابی که پیش‌رو دارید براساس آخرین تغییرات کتاب درسی وزارت آموزش و پرورش و با توجه به هدف تعیین شده در مجموعه کتاب‌های «مرشد» که «مرجع رشد و شکوفایی دانش‌آموزان» می‌باشد، تألیف شده است. این کتاببر آموزش مفاهیم و تقویت مهارت‌های تست‌زنی تأکید دارد و دانش‌آموز را به یادگیری و تکرار و تمرین هدایت می‌کند. مفاهیم و دانش‌های زبانی - ادبی در بخش پاسخ‌های تشریحی درس به درس آموزش داده شده است.

کتاب «مسابقات فارسی نهم مرشد» از دو بخش پرسش‌های درس به درس و پرسش‌های ترکیبی تشکیل شده است که در بخش اول، تعدادی پرسش بر مبنای درک مطلب، واژگان، تاریخ ادبیات، دست‌ورزبان، آرایه‌های ادبی و... همان درس طراحی گردیده است. و پس از آن پرسش‌های برگزیده از آزمون‌های پیشرفت تحصیلی و ورودی مدارس تیزهوشان و نمونه دولتی متناسب با هر درس انتخاب شده است. در بخش دوم، سؤالات به صورت تلفیقی از نکته‌های تمام درس‌ها طراحی شده و در پایان کتاب نمونه‌هایی از آزمون ورودی مدارس برتر آورده شده است.

امید است این مجموعه کتاب‌ها، گامی بلند در جهت پیشرفت و یادگیری دانش‌آموزان عزیز سرزمینمان در درس فارسی برداشته باشد.

در پایان لازم می‌دانیم از مؤلفان محترم خانم‌ها: زهرا سلطانی مطلق و مهرانگیز سلمانی، دبیر محترم مجموعه آقای مهندس هادی عزیززاده، خانم‌ها: سکینه مظاهری (حروف‌چین)، بهاره خدامی (گرافیک) و طوبی عینی‌پور (نمونه‌خوان) که در به ثمر رساندن این مجموعه زحمات زیادی متحمل شده‌اند، قدردانی کنیم.

امیدواریم معلمان گرامی، دانش‌آموزان و اولیای محترم با ارائه نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود، ما را در رفع اشکالات احتمالی این مجموعه و تقویت نقاط قوت آن یاری فرمایند.

انتشارات مبتکران

درس ۱: آفرینش همه تنبیه فداوند دل است

سؤالات درس ۱ ۷
پاسخ نامه درس ۱ ۱۶

درس ۲: عجایب مَنعِ مَقِ تَعَالی

سؤالات درس ۲ ۲۵
پاسخ نامه درس ۲ ۳۲

درس ۳: مثل آیینہ، کار و شایستگی

سؤالات درس ۳ ۳۷
پاسخ نامه درس ۳ ۴۵

درس ۴: هم نشین

سؤالات درس ۴ ۵۱
پاسخ نامه درس ۴ ۵۹

درس ۵: آزاد

درس ۶: آداب زندگانی

سؤالات درس ۶ ۶۴
پاسخ نامه درس ۶ ۷۲

درس ۷: پرتو اُمید

سؤالات درس ۷ ۷۹
پاسخ نامه درس ۷ ۸۷

درس ۸: هم زیستی با مام میهن

سؤالات درس ۸ ۹۴
پاسخ نامه درس ۸ ۱۰۱

درس ۹: راز موفقیّت

سؤالات درس ۹ ۱۰۷
پاسخ نامه درس ۹ ۱۱۳

درس ۱۰: آرشی دیگر

سؤالات درس ۱۰ ۱۲۰
پاسخ نامه درس ۱۰ ۱۲۷

درس ۱۱: زن پارسا

سؤالات درس ۱۱ ۱۳۵

پاسخ نامه درس ۱۱ ۱۴۲

درس ۱۲: پیاه آور رمت

سؤالات درس ۱۲ ۱۴۸

پاسخ نامه درس ۱۲ ۱۵۵

درس ۱۳: آشنای غریبان، میلاد گل

سؤالات درس ۱۳ ۱۶۰

پاسخ نامه درس ۱۳ ۱۶۶

درس ۱۴: پیدای پنهان

سؤالات درس ۱۴ ۱۷۲

پاسخ نامه درس ۱۴ ۱۷۹

درس ۱۵: درس آزاد

درس ۱۶: آرزو

سؤالات درس ۱۶ ۱۸۵

پاسخ نامه درس ۱۶ ۱۹۱

درس ۱۷: شازده کوچکو

سؤالات درس ۱۷ ۱۹۷

پاسخ نامه درس ۱۷ ۲۰۳

پرسش‌های پایان کتاب

..... ۲۰۸

پاسخ تشریحی پرسش‌های پایان کتاب ۲۶۲

نمونه سؤالات آزمون تیزهوشان ۹۷-۹۶ ۳۰۱

پاسخ تشریحی نمونه سؤالات آزمون تیزهوشان ۹۷-۹۶ ۳۰۴

نمونه سؤالات آزمون تیزهوشان ۹۸-۹۷ ۳۰۷

پاسخ تشریحی نمونه سؤالات آزمون تیزهوشان ۹۸-۹۷ ۳۱۰

نمونه سؤالات آزمون تیزهوشان ۹۹-۹۸ ۳۱۲

پاسخ تشریحی نمونه سؤالات آزمون تیزهوشان ۹۹-۹۸ ۳۱۵

نمونه سؤالات آزمون تیزهوشان ۱۴۰۰-۹۹ ۳۱۷

پاسخ تشریحی نمونه سؤالات آزمون تیزهوشان ۱۴۰۰-۹۹ ۳۱۹

۱- در کدام گزینه غلط املائی وجود دارد؟

- ۱) نعمتت بار خدایا، ز عدد بیرون است
- ۲) تا قیامت سخن اندر کرم و رحمت او
- ۳) بامدادی که تفاوت نکند لیل و نهار
- ۴) به نام خداوند جان و خرد

شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار
همه گویند و یکی گفته نیاید ز هزار
خوش بود دامن صحرا و تماشای بهار
کزین برتر اندیشه بر نگزرد

۲- آرایهٔ مقابل کدام گزینه نادرست است؟

- ۱) سعدیا، راست روان گوی سعادت بردند
- ۲) خداوند کیوان و گردان سپهر
- ۳) نعمتت بار خدایا، ز عدد بیرون است
- ۴) بامدادی که تفاوت نکند لیل و نهار

راستی کن که به منزل نرسد کج رفتار (تشخیص)
فروزندهٔ ماه و ناهید و مهر (تناسب)
شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار (کنایه)
خوش بود دامن صحرا و تماشای بهار (جناس)

۳- کدام واژه درست معنی نشده است؟

- ۱) تنبیه: هوشیار
- ۲) مستمع: شنونده
- ۳) الوان: رنگها
- ۴) تسبیح: نیایش کردن

۴- کدام گزینه اشاره به صفت «قادر بودن» خداوند دارد؟

- ۱) نعمتت بار خدایا ز عدد بیرون است
- ۲) همه گویند و یکی گفته نیاید ز هزار
- ۳) که تواند که دهد میوهٔ الوان از چوب
- ۴) راستی کن که به منزل نرسد کج رفتار

۵- با توجه به بیت زیر، کدام گزینه نادرست است؟

«تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش

- ۱) چو: حرف ربط
- ۲) بنفشه: متمم
- ۳) حیف: مسند
- ۴) تا کی: قید

حیف باشد که تو در خوابی و نرگس بیدار»

۶- مفهوم عبارت «ما اکثر العبر و اقل الاعتبار» با کدام بیت پیوند معنایی دارد؟

- ۱) این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود
- ۲) بامدادی که تفاوت نکند لیل و نهار
- ۳) نیابد بدو نیز اندیشه راه
- ۴) به بینندگان آفریننده را

هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار
خوش بود دامن صحرا و تماشای بهار
که او برتر از نام و از جایگاه
نینی مرنجان دو بیننده را

۷- املائی کدام کلمه با توجه به معنی غلط است؟

- ۱) مستمع: شنونده
- ۲) عنب: انگور
- ۳) تسبیح: ذکر خدا
- ۴) غفلت: بی خبری

۸- کدام گزینه برای نقطه چین‌های بیت زیر مناسب است؟

«نعمت بار خدایا ز عدد بیرون است

شکر تو هرگز نکند»

- (۱) آنعام، شکرگذار
(۲) انعام، شکرگذار
(۳) آنعام، شکرگزار
(۴) انعام، شکرگزار

۹- آرایهٔ مقابل کدام مصراع نادرست است؟

- (۱) همه گویند و یکی گفته نباید ز هزار (جناس)
(۲) کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند (تلمیح)
(۳) شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار (تناسب)
(۴) نعمت بار خدایا ز عدد بیرون است (کنایه)

۱۰- در کدام گزینه هر سه آرایه «کنایه، تشبیه، جناس» به کار نرفته است؟

- (۱) این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود
(۲) خبرت هست که مرغان سحر می‌گویند
(۳) نعمت بار خدایا ز عدد بیرون است
(۴) سعدیا راست روان گوی سعادت بردند
(۱) هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار
(۲) آخر ای خفته سر از خواب جهالت بردار
(۳) شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار
(۴) راستی کن که به منزل نرسد کج رفتار

۱۱- معنی «حَقَّة» در این مصراع چیست؟ «فهم عاجز شود از حَقَّةٔ یاقوت انار»

- (۱) قوطی
(۲) پوست انار
(۳) کلک زدن
(۴) نیرنگ

۱۲- سعدی شاعر قرن است و بوستان را در قالب سروده است.

- (۱) ششم - مثنوی
(۲) هفتم - مثنوی
(۳) هفتم - قصیده
(۴) هشتم - غزل

۱۳- در کدام گزینه ضمیر شخصی وجود دارد؟

- (۱) هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار
(۲) خبرت هست که مرغان سحر می‌گویند
(۳) آخر ای خفته، سر از خواب جهالت بردار
(۴) تا کی آخر چو بنفشه، سر غفلت در پیش

۱۴- شکل صحیح تلفظ واژه «انعام» در مصراع زیر در کدام گزینه آمده است و به چه معنی است؟

«شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار»

- (۱) آنعام: چهارپایان
(۲) انعام: بخشش
(۳) انعام: چهارپایان
(۴) آنعام: بخشش

۱۵- مفهوم مصراع زیر در کدام گزینه آمده است؟

«دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار»

- (۱) هر کسی به خدا اقرار نکند دل ندارد
(۲) هر کسی به خدا اقرار کند دل ندارد
(۳) هر کسی به خدا اقرار کند دل دارد
(۴) هر کسی به خدا اقرار نکند دل دارد

۱۶- منظور از «تنبیه» و «خداوند دل» در این مصراع چیست؟

«آفرینش همه تنبیه خداوند دل است»

- (۱) مجازات کردن، صاحب دل
(۲) آفریدن، دل داده
(۳) محروم کردن، پروردگار
(۴) آگاه کردن، صاحب دل

۱۷- در بیت «بامدادی که تفاوت نکند لیل و نهار خوش بود دامن صحرا و تماشای بهار» کدام آرایه به کار نرفته است؟

- (۱) تشبیه (۲) تضاد (۳) تناسب (۴) جناس

۱۸- کدام گزینه دربارهٔ بیت زیر درست است؟

- «تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش
بیت از سه جمله تشکیل شده است.
بیت یک ترکیب وصفی دارد.
حیف باشد که تو در خوابی و نرگس بیدار»
بیت از چهار جمله تشکیل شده است.
یک فعل حذف شده در بیت وجود دارد.

۱۹- کدام آرایه مشخص شده نادرست است؟

- (۱) که تواند که دهد میوهٔ الوان از چوب
(۲) غنیمت شمر جز حقیقت مجوی
(۳) توانا بود هر که دانا بود
(۴) پاک و بی‌عیب خدایی که به تقدیر عزیز
یا که داند که برآرد گل صد برگ از خار (مراعات نظیر)
که باری است فرصت دگر بار نیست (جناس)
ز دانش دل پیر برنا بود (تضاد)
ماه و خورشید مسخر کند و لیل و نهار (تضمین)

۲۰- در بیت زیر، کدام آرایهٔ ادبی به کار رفته است؟

- «عقل حیران شود از خوشهٔ زرین عنب
فهم عاجز شود از حقهٔ یاقوت انار»
(۱) تضاد (۲) تضمین (۳) تشبیه (۴) تلمیح

۲۱- در بیت زیر کدام آرایهٔ ادبی به کار نرفته است؟

- «برق از شوق که می‌خندد بدین سان قاه‌قاه
ابر از هجر که می‌گرید بدین سان زارزار»
(۱) تلمیح (۲) تناسب (۳) تضاد (۴) تشخیص

۲۲- مفهوم کنایی کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) ز عدد بیرون بودن: کنایه از بی‌شمار بودن
(۲) میان بستن: کنایه از آماده شدن برای کاری
(۳) سر از خواب برداشتن: کنایه از آگاهی و بیداری
(۴) گوی چیزی را بردن: کنایه از راستی پیشه کردن

۲۳- در کدام گزینه ترکیب وصفی به کار رفته است؟

- (۱) خوش بود دامن صحرا و تماشای بهار
(۲) تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش
(۳) این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود
(۴) خبرت هست که مرغان سحر می‌گویند

۲۴- با توجه به بیت زیر، کدام گزینه درست است؟

- «عقل حیران شود از خوشهٔ زرین عنب
فهم عاجز شود از حقهٔ یاقوت انار»
(۱) یک ترکیب وصفی (۲) دو ترکیب وصفی
(۳) دو ترکیب اضافی (۴) یک ترکیب اضافی

۲۵- شعر «آفرینش همه تنبیه خداوند دل است» در قالب سروده شده است.

- (۱) قطعه (۲) مثنوی (۳) قصیده (۴) غزل

۲۶- در کدام گزینه آرایهٔ «تناسب و تشبیه» به کار رفته است؟

- (۱) فضل خدای را که تواند شمار کرد
(۲) این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود
(۳) از دست و زبان که برآید
(۴) شکر نعمت، نعمت افزون کند
یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد
هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار
کز عهدهٔ شکرش به درآید
کفر نعمت از کفت بیرون کند

۲۷- «راه یافتن اندیشه» کنایه از چیست؟

- (۱) درست متوجه شدن و درک کردن
(۲) درک نکردن اندیشه و خرد
(۳) بی‌خرد و بی‌فکر بودن
(۴) با درایت و تجربه بودن

۲۸- در کدام گزینه «همه» نهاد جمله است؟

- (۱) کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند
(۲) تا قیامت سخن اندر کرم و رحمت او
(۳) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است
(۴) این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود

۲۹- مفرد «مواعظ» در کدام گزینه آمده است؟

- (۱) مواعظه (۲) وعظ (۳) واعظ (۴) موضع

۳۰- در بین واژه‌های زیر، چند غلط املایی وجود دارد؟

- «گل و خوار، حَقَّة یاقوت، شکرگذار، قفلت، عنب، نهار، مسخَر، حیران، صحرا»
(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۳۱- مفهوم کدام مصراع نادرست است؟

- (۱) نه همه مستمعی فهم کند این اسرار: هر شنونده‌ای این رازها را نمی‌فهمد.
(۲) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است: آفریده‌های خداوند برای آگاه کردن انسان صاحب‌دل و عارف است.
(۳) شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار: انسان سپاس‌گزار، قادر به شکرگزاری نعمت‌های تو نیست.
(۴) فهم عاجز شود از حَقَّة یاقوت انار: عقل و فهم انسان از مکر و فریب دانه‌های سرخ انار، درمانده است.

۳۲- در کدام گزینه دو کلمه‌ی مترادف کنار هم قرار نگرفته‌اند؟

- (۱) بُرنا: دانا (۲) حقه: جعبه (۳) تقدیر: سرنوشت (۴) نهار: روز

۳۳- در کدام گزینه آرایه‌ی تشخیص وجود ندارد؟

- (۱) عقل حیران شود از خوشه‌ی زرین عنب
(۲) این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود
(۳) خبرت هست که مرغان سحر می‌گویند
(۴) تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش

۳۴- کدام گزینه کنایه نیست؟

- (۱) دل داشتن (۲) گوی بردن
(۳) سر از خواب برداشتن (۴) مسخَر کردن

۳۵- کدام گزینه به آیه ۴۴ سوره اسراء اشاره دارد؟

- (۱) نعمت بار خدایا ز عدد بیرون است
(۲) کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند
(۳) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است
(۴) پاک و بی‌عیب خدایی که به تقدیر عزیز
- شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار
نه همه مستمعی فهم کند این اسرار
دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار
ماه و خورشید مسخَر کند و لیل و نهار

۳۶- در کدام یک از ترکیب‌های زیر، تشبیه به کار رفته است؟

- (۱) تماشای بهار
(۲) تقدیر عزیز
(۳) خواب جهالت
(۴) خوشهٔ زرین

۳۷- معنای کدام کلمه درست نیست؟

- (۱) تسبیح: نیایش کردن
(۲) هزار: بلبل
(۳) عاجز: ناتوانی
(۴) سپهر: آسمان

۳۸- با توجه به بیت زیر، نقش دستوری کدام واژه نادرست است؟

- «تا قیامت سخن اندر کرم و رحمت او همه گویند و یکی گفته نیاید ز هزار»
(۱) رحمت: مفعول
(۲) همه: نهاد
(۳) سخن: مفعول
(۴) قیامت: متمم

۳۹- کدام یک از واژه‌های زیر، جمع مکسر نیست؟

- (۱) اصحاب (۲) الوان (۳) اسرار (۴) اِشغال

۴۰- کدام بیت با مفهوم بیت زیر تناسب ندارد؟

- «نعمت بار خدایا ز عدد بیرون است»
(۱) حَلَمَن نِيسَت ثَنَائِيَت كَفْتَن
(۲) فضل خدای را که تواند شمار کرد
(۳) شکر نعمت، نعمت افزون کند
(۴) از دست و زبان که برآید
شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار»
گوهر شکر عطایست سفتن
یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد
کفر نعمت از کفت بیرون کند
کز عهدهٔ شکرش به درآید

۴۱- در کدام گزینه نهاد مصراع اول، بدون وابسته است؟

- (۱) خداوند کیوان و گردان سپهر
(۲) خیرت هست که مرغان سحر می‌گویند
(۳) عقل حیران شود از خوشه زرین عنب
(۴) توانا بود هر که دانا بود
فروزنده ماه و ناهید و مهر
آخر ای خفته، سر از خواب جهالت بردار؟
فهم عاجز شود از حقهٔ یاقوت انار
ز دانش دل پیر برنا بود

۴۲- شکل کدام گروه اسمی، از نظر قرار گرفتن هسته و وابسته با بقیه متفاوت است؟

- (۱) آورندهٔ فصل خزان
(۲) تنبیه خداوند دل
(۳) حقهٔ یاقوت انار
(۴) خوشهٔ زرین عنب

۴۳- کدام یک از بیت‌های زیر با مفهوم بیت «ستودن نداند کس او را چو هست میان بندگی را بپایدت بست» ارتباط معنایی

دارد؟

- (۱) به بینندگان آفریننده را
(۲) دیده‌ای نیست نبیند رخ زیبای تو را
(۳) بدین آلت رأی و جان و زبان
(۴) بر آن بندگی بر نیایش گرفت
نبینی، مرنجان دو بیننده را
نیست گوشی که همی نشنود آوای تو را
ستود آفریننده را کی توان
جهان آفرین را ستایش گرفت

۴۴- آیه «تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَ الْأَرْضُ وَ مِنْ فِيهِنَّ وَ إِنَّ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَ لَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ» به کدام بیت اشاره دارد؟

(۱) کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند	(۲) کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند
(۳) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است	(۴) پاک و بی‌عیب خدایی که به تقدیر عزیز
(۴) نعمتت بار خدایا ز عدد بیرون است	(۳) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است
	(۲) پاک و بی‌عیب خدایی که به تقدیر عزیز

۴۵- مفهوم کنایی کدام گزینه به درستی نوشته نشده است؟

- (۱) هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار: (کنایه از اندیشه کردن)
- (۲) میان بندگی را بیایدت بست: (کنایه از آماده خدمت کردن)
- (۳) سعدیا راست روان گوی سعادت بردند: (کنایه از سبقت گرفتن در کاری)
- (۴) نعمتت بار خدایا ز عدد بیرون است: (کنایه از بی‌شمار بودن)

۴۶- در کدام گزینه نقش دستوری مشخص شده، به درستی نوشته شده است؟

(۱) فهم عاجز شود از حقه یاقوت انار (نهاد)	(۲) نعمتت بار خدایا ز عدد بیرون است (مفعول)
(۳) دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار (مسند)	(۴) حیف باشد که تو در خوابی و نرگس بیدار (متمم)

۴۷- در کدام گزینه، گروه اسمی دارای وابستهٔ پسین صفت بیانی وجود دارد؟

(۱) که تواند که دهد میوهٔ الوان از چوب؟	(۲) یا که داند که برآرد گل صد برگ از خار؟
(۳) بامدادی که تفاوت نکند لیل و نهار	(۴) آخر ای خفته سر از خواب جهالت بردار؟
(۴) تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش	(۳) خوش بود دامن صحرا و تماشای بهار
	(۴) حیف باشد که تو در خوابی و نرگس بیدار

۴۸- کدام گزینه با بیت زیر ارتباط معنایی دارد؟

«بینی چه رقم‌های شگرف است و دل آرا
بر صفحهٔ گیتی ز خداوند تعالی»

(۱) این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود	(۲) هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار
(۲) نعمتت بار خدایا ز عدد بیرون است	(۳) شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار
(۳) فضل خدای را که تواند شمار کرد	(۴) یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد
(۴) کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند	(۱) نه همه مستمعی فهم کند این اسرار

۴۹- تعداد جمله در کدام بیت‌ها با هم برابر است؟

(۱) خبرت هست که مرغان سحر می‌گویند	(۲) آخر ای خفته سر از خواب جهالت بردار؟
(۲) که تواند که دهد میوه الوان از چوب	(۳) یا که داند که برآرد گل صد برگ از خار
(۳) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است	(۴) دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار
(۴) پاک و بی‌عیب خدایی که به تقدیر عزیز	(۱) ماه و خورشید مسخر کند و لیل و نهار

۵۰- پیام کدام بیت به درستی مشخص نشده است؟

- ۱) عقل، حیران شود از خوشه زَرینِ عنب
 - ۲) تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش
 - ۳) تا قیامت سخن اندر کرم و رحمت او
 - ۴) نعمتت بار خدایا ز عدد بیرون است
- فهم عاجز شود از حَقّه یاقوت انار (ناتوانی درک قدرت خداوند)
 حیف باشد که تو در خوابی و نرگس بیدار (آگاهی و توجه به طبیعت)
 همه گویند و یکی گفته نیاید ز هزار (عجز از ستایش خداوند)
 شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار (ناتوانی در شکرگزاری نعمت‌ها)

پرسش‌های برگزیده آزمون‌های تیزهوشان، نمونه‌دولتی و پیشرفت تحصیلی درس ۱

(پیشرفت تحصیلی شهرستان‌های تهران)

- همه گویند و یکی گفته نیاید ز هزار
 شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار
 گوهر شکر عطایست سفتن
 که صنعش در وجود آورد ما را

(نمونه تیزهوشان سمنان)

- میان بندگی را ببایدت بست
 که او برتر از نام و از جایگاه
 ستود آفریننده را کی توان؟
 نبینی، مرنجان دو بیننده را

۵۱- مفهوم کدام بیت با دیگر بیت‌ها متفاوت است؟

- ۱) تا قیامت سخن اندر کرم و رحمت او
- ۲) نعمتت بار خدایا ز عدد بیرون است
- ۳) حمد من نیست ثنایت گفتن
- ۴) ثنا و حمد بی‌پایان خدا را

۵۲- کدام بیت بر «ناتوانی عقل در شناخت خداوند» تأکید دارد؟

- ۱) ستودن نداند کس او را چو هست
- ۲) نیابد بدو نیز اندیشه راه
- ۳) بدین آلت رأی و جان و زبان
- ۴) به بینندگان، آفریننده را

۵۳- معنی بیت «به بینندگان، آفریننده را نبینی، مرنجان دو بیننده را» در کدام گزینه آمده است؟ (پیشرفت تحصیلی لرستان و همدان)

- ۱) به بینندگان بگو که خدا قابل دیدن نیست، مردم بیننده را رنج مده.
- ۲) به بینندگان عزیز قسم می‌خورم که خدا را با چشم سر نمی‌توان دید.
- ۳) با چشمانت نمی‌توانی خدا را ببینی، از فکر دیدن ظاهر خدا، منصرف شو.
- ۴) با آن کس که می‌خواهد خدا را ببیند، بگو: چشمانت را آزار و رنج مده

(نمونه دولتی قزوین)

- ۲) با عواطف و خواست‌های انسان پیوند دارد.
- ۴) با هدف شرح خصوصیات پدیده‌ها به کار گرفته می‌شود.

(نمونه دولتی سمنان)

- چو در هست حاجت به دیوار نیست (منحرف شدن)
 راستی کن که به منزل نرسد کج رفتار (سبقت گرفتن)
 به عقبی همین چشم داریم نیز (انتظار داشتن)
 وین سر شوریده باز آید به سامان، غم مخور (بی‌قرار بودن)

(نمونه دولتی البرز)

۵۶- نقش واژه‌های مشخص شده در عبارت زیر به ترتیب در کدام گزینه درست آمده است؟

- راستی کن که به منزل نرسد کج رفتار»
 ۱) نهاد - مفعول - متمم - مفعول
 ۲) منادا - مفعول - متمم - نهاد
 ۳) منادا - مفعول - متمم - مفعول
 ۴) نهاد - مفعول - متمم - نهاد
- «سعیدیا، راست روان گوی سعادت بردند»
 ۱) نهاد - مفعول - متمم - مفعول
 ۳) منادا - مفعول - متمم - مفعول

(پیشرفت تمهیلی شهرستان های تهران)

۵۷- مفهوم مصراع «دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار» در کدام گزینه آمده است؟

- ۱) دل هر کسی به خداوند اقرار ندارد.
- ۲) دلی نیست که به خدا اقرار نداشته باشد.
- ۳) دلی که به خدا اقرار نداشته باشد، دل نیست.
- ۴) کسی که به وجود خدا باور نداشته باشد، اهل دل نیست.

۵۸- بیت «این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود / هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار» از نظر مفهومی به کدام یک از بیت های زیر نزدیک تر است؟

(نمونه دولتی و تیزهوشان فوستان)

- ۱) هر آنچ آفریده است بیننده را
- ۲) یکی را به گردون دهد بارگاه
- ۳) که از زهره ی آن که از بیم تو
- ۴) در این نیم شب کز تو جویم پناه

- ۱) نشان می دهد آفریننده را (آنچه: آنچه)
- ۲) یکی را ز کیوان برد سوی چاه
- ۳) گشاید زبان جز به تسلیم تو
- ۴) به مهتاب فضلم برافروز راه

(پیشرفت تمهیلی زنبان)

۵۹- مفهوم کدام گزینه به بیت زیر نزدیک تر است؟

- ۱) سعیدیا راست روان گوی سعادت بردند
- ۲) چنین داد پاسخ که از راستی
- ۳) در راه راست، کج چه روی چندین؟
- ۴) به راه راست توانی رسید در مقصود
- ۵) گر نیروی راست در این راه راست

- ۱) راستی کن که به منزل نرسد کج رفتار»
- ۲) نیاید به کار اندرون کاستی
- ۳) رفتار راست کن تونه ای خرچنگ
- ۴) تو راست باش که هر دوستی که همت تو راست
- ۵) چرخ بلند از تو کند بازخواست

۶۰- مفهوم بیت «که تواند که دهد میوهی الوان از چوب / یا که داند که برآرد گل صد برگ از خار» با کدام گزینه یکسان است؟

(پیشرفت تمهیلی ایلام و مرکزی)

- ۱) تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش؟
- ۲) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است
- ۳) خبرت هست که مرغان سحر می گویند
- ۴) عقل ها حیران شود کز خاک تاریک نژند

- ۱) حیف باشد که تو در خوابی و نرگس بیدار
- ۲) دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار
- ۳) آخر ای خفته سر از خواب جهالت بردار
- ۴) چون برآید این همه گل های نغز کامکار

۶۱- معنای «که» در بیت «نیابد بدو نیز اندیشه راه / که او برتر از نام و از جایگاه» با معنای همین حرف در کدام بیت یکسان است؟

(نمونه دولتی و تیزهوشان تهران)

- ۱) آفرینش همه تنبیه خداوند دل است
- ۲) این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود
- ۳) که تواند که دهد میوهی الوان از چوب
- ۴) سعیدیا راست روان گوی سعادت بردند

- ۱) دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار
- ۲) هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار
- ۳) یا که داند که برآرد گل صد برگ از خار
- ۴) راستی کن که به منزل نرسد کج رفتار

۶۲- معنی «رفتار» در بیت زیر به کاربرد آن در کدام گزینه نزدیک تر است؟

(پیشرفت تمهیلی تهران)

- ۱) سعیدیا راست روان گوی سعادت بردند
- ۲) چون که بشنید از زن آن گفتار
- ۳) تو خود آن چه باشد سزاوار کن
- ۴) شتر پیشی گرفت از من به رفتار

- ۱) راستی کن که به منزل نرسد کج رفتار»
- ۲) گفت: شرمندهام از این رفتار
- ۳) آری مؤثر است، محیط جهان به ما
- ۴) به شأن خدایت، رفتار کن
- ۵) که بر من بیش از او بار گران است

۶۳- در کدام یک از ابیات زیر فعل «دانستن» در معنی «توانستن» به کار نرفته است؟

(پیشرفت تفهیلی آذربایجان غربی)

- ۱) ندانی که برتر مقام تو نیست
- ۲) ستودن نداند کس او را چو هست
- ۳) که تواند که دهد میوه‌ی الوان از چوب
- ۴) آن که داند کرد روشن را سیاه
- ۱) فروتر نشین، یا برو، یا بایست
- ۲) میان بندگی را ببايادت بست
- ۳) یا که داند که برآرد گل صد برگ از خار
- ۴) توبه داند داد با چندین گناه

۶۴- مفهوم کلمه‌های «حقه، الوان، انعام» به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

(نمونه اصفهان، کلهیلویه و بویراحمد)

- ۱) حيله، رنگ، چهارپایان
- ۲) جعبه جواهرات، رنگارنگ، بخشش
- ۳) فریب، آبدار، نعمت‌ها
- ۴) حقیقت، گوناگون، چهارپایان

۶۵- آرایه‌ی مشخص شده در کدام گزینه نادرست است؟

(پیشرفت تفهیلی آذربایجان شرقی)

- ۱) انسان بلند همت تا پایه‌ای بلند به دست نیاورد از پای طلب نشیند. (تشبیه)
- ۲) جهان جمله فروغ روی حق دان / حق اندر وی ز پیدایی است، پنهان (تضاد)
- ۳) ما برون را ننگریم و قال را / ما درون را بنگریم و حال را (جناس)
- ۴) از مکافات عمل ایمن مشو / گندم از گندم بروید جو ز جو (مراعات نظیر)

۶۶- در کدام گزینه، هر دو آرایه‌ی تشخیص و تشبیه وجود دارد؟

(پیشرفت تفهیلی آذربایجان غربی)

- ۱) خبرت هست که مرغان سحر می‌گویند
- ۲) این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود
- ۳) دیدار یار غایب دانی چه ذوق دارد؟
- ۴) ای دل ار سیل فنا بنیاد هستی بر کند
- ۱) آخر ای خفته سر از خواب جهالت بردار
- ۲) هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار
- ۳) ابری که در بیابان بر تشنه‌ای بیارد
- ۴) چون تو را نوح است کشتیبان، ز توفان غم مخور

۶۷- معنی درست بیت زیر در کدام گزینه، ذکر شده است؟

«نیابد بدو نیز اندیشه راه / که او برتر از نام و از جایگاه»

- ۱) فکر انسان نمی‌تواند به او مقام و موقعیت دهد.
- ۲) فکر انسان محدودتر از آن است که بتواند او را مشهور و بلندآوازه کند.
- ۳) فکر انسان محدودتر از آن است که او را درک کند.
- ۴) فکر و اندیشه از نام‌آوری و مقام و موقعیت به دور است.

۱- گزینه (۴)

به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه بر نگذرد

۲- گزینه (۱)

در بیت اول آرایه تشخیص دیده نمی‌شود.

نکته: آرایه تشخیص آن است که شاعر یا نویسنده یک صفت انسانی یا خصوصیت و ابزار و وسایل انسانی را به غیرانسان نسبت بدهد. تشخیص را «جان بخشی به اشیاء» و «شخصیت بخشی» هم می‌نامند. مانند:

تا کی آخر چو بنفشه سرِ غفلت در پیش حیف باشد که تو در خوابی و نرگس بیدار
«بیدار ماندن» و سرِ غفلت در پیش گرفتن از ویژگی‌های انسان‌هاست که به گل نرگس و بنفشه نسبت داده شده است.

در گزینه (۲) بین کیوان، سپهر، ماه و ناهید و مهر، تناسب وجود دارد و در گزینه (۳) «از عدد بیرون بودن» کنایه از بی‌شمار و زیاد بودن است.

در گزینه (۴) بین دو واژه «نهار» و «بهار» جناس وجود دارد.

۳- گزینه (۱)

تنبیه به معنی بیداری و هوشیار کردن است.

۴- گزینه (۳)

یعنی تنها خداوند توانا است که می‌تواند میوه‌های رنگارنگ را از چوب سخت (درخت) حاصل کند.

۵- گزینه (۱)

«چو» در این بیت به معنی «مانند» است و حرف اضافه است نه حرف ربط.

۶- گزینه (۱)

«ما اکثر العبر و اقل الاعتبار» یعنی چه بسیارند عبرت‌ها و چه اندک‌اند عبرت‌گیرندگان.

۷- گزینه (۳)

تسیح به معنی «ذکر خدا»

۸- گزینه (۴)

نعمتت بار خدایا ز عدد بیرون است شکر انعام تو هرگز نکند شکرگزار

۹- گزینه (۱)

- گزینه (۲) تلمیح دارد به آیه شریفه «يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ...»
 گزینه (۳) بین انعام، شکر و شکرگزار تناسب وجود دارد.
 گزینه (۴) «بیرون ز عدد بودن» کنایه از بی شمار بودن است.
 در حالی که در گزینه (۱) جناس وجود ندارد.

نکته: جناس:

جناس کلمه‌هایی هستند که در آن‌ها حروف مشترکی دیده می‌شود که از یک جنس هستند. این گونه واژه‌ها، شعر و نثر را زیباتر و خوش‌آهنگ‌تر می‌کنند. دو کلمه همجنس گاهی جز معنی، هیچ‌گونه تفاوتی باهم ندارند و گاه علاوه بر معنی، در یک نشانه یا حرکت هم متفاوت هستند. مثل:

« شیر » و « شیر » که فقط در معنی تفاوت دارند.

(حیوان جنگل) (خوراکی)

«صبا» و «سبا» هم از این دست کلمه‌ها هستند.

جناس انواع متفاوتی دارد که در اینجا به توضیح چند نمونه از آن پرداخته‌ایم.

۱) اگر دو کلمه کاملاً مثل هم باشند (هم نوشتن و هم تلفظ) و فقط در معنی باهم متفاوت باشند «جناس تام» هستند. مانند:

سیر (نوعی گیاه) و سیر (مخالف گرسنه)

روان (رونده) و روان (جان و روح)

باز (دوباره)، باز (پرنده شکاری) و باز (گشوده)

۲) اگر ۲ کلمه فقط در حرکت‌ها متفاوت باشند «جناس حرکتی» هستند. مانند:

کشتی و کشتی، مهر و مهر

(به این نوع از کلمه‌ها، هم نویسه هم می‌گویند.)

۳) اگر دو کلمه فقط در یک حرف باهم تفاوت داشته باشند «جناس ناقص اختلافی» هستند. مانند:

یاد و یار وفا و صفا

۴) اگر یکی از دو کلمه فقط یک حرف از دیگری بیشتر داشته باشد، «جناس ناقص افزایشی» هستند. مانند:

دست و دوست دیدار و دیار

۱۰- گزینه (۳)

- در گزینه (۱): «دیوار وجود» تشبیه است. «نقش بر دیوار بودن» کنایه است و بین «هر» و «بر» و «در» جناس وجود دارد.
 در گزینه (۲): «خواب جهالت» تشبیه است. «سر از خواب جهالت برداشتن» کنایه است و بین «سر» و «بر» جناس وجود دارد.
 در گزینه (۴): «گوی سعادت» تشبیه است. «گوی سعادت بردن» کنایه است و بین «راست» و «راستی» جناس وجود دارد.

۱۱- گزینه (۱)

منظور پوست انار است اما معنی‌اش «جعبه و قوطی» می‌باشد.

۱۲- گزینه (۲)

سعدی شاعر قرن هفتم هجری است که دو کتاب ارزشمند «گلستان» و «بوستان» از وی به جامانده است. کتاب «گلستان» نثر

آمیخته به نظم است و «بوستان» حکایت‌هایی آموزنده در قالب مثنوی سروده شده است که شامل ده باب است. بوستان سعدی از نظر قالب شعری و وزن شعری به شاهنامه فردوسی شباهت دارد و درون‌مایه آن حکایت‌های اخلاقی، تربیتی، سیاسی و موضوعات اجتماعی است.

۱۳- گزینه (۲)

خبرت ← خبر + ت؛ (ت) در کلمه فکرت جزء خود کلمه است و ضمیر محسوب نمی‌شود.

۱۴- گزینه (۲)

انعام به کسر همزه صحیح است و به معنی بخشش و عطا کردن است. (انعام به فتح همزه به معنی چهارپایان است.) در بیت زیر از حافظ به تفاوت این کلمه، با دو لفظ متفاوت اشاره شده است.

ای گدایان خرابات، خدایار شماست چشم انعام ندارید ز انعامی چند

۱۵- گزینه (۱)

۱۶- گزینه (۴)

۱۷- گزینه (۱)

تضاد: لیل ≠ نهار تناسب: بامداد، صحرأ، بهار جناس: نهار - بهار
دامن صحرا: ترکیب اضافی است (اضافه توضیحی) منظور دامنه صحراست و دامنه جزئی از صحرا محسوب می‌شود. (بنابراین اضافه‌ی تشبیهی نیست)

۱۸- گزینه (۲)

«سرِ غفلت» ترکیب اضافی است و بیت ترکیب وصفی ندارد.

تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش [خواهی گرفت]

(۱)

حیف باشد که تو در خواب [هست] ی و نرگس بیدار [است]

(۴)

(۳)

(۲)

بیت سه فعل حذف شده دارد. فعل‌های «خواهی گرفت»، «هست» و «است» حذف شده است.

۱۹- گزینه (۴)

این بیت تضمین ندارد؛ بلکه به آیه (۱۲) از سوره نحل تلمیح دارد.

«وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنَّجْمَ مَسْخَرَاتٍ بِأَمْرِهِ»

«شب و روز و خورشید و ماه را به خدمت شما مسخر کرد و ستارگان به فرمان او مسخر گردیده‌اند.

نکته ۳: تضمین آرایه‌ای است که شاعر یا نویسنده، آیه‌ای از قرآن یا سخنی از شاعر یا نویسنده دیگر را بدون

کم و کاست در شعر یا نوشته خود استفاده کند.

چنانچه اسم شاعر را در شعر خود بیاورد تضمین آشکار به کار برده است و چنانچه اسمی از شاعر نبرد، تضمین پنهان است.

که رحمت بر آن تربت پاک باد
که جان دارد و جان شیرین خوش است

چه خوش گفت فردوسی پاکزاد
«میازار موری که دانه کش است»

بیت دوم سروده فردوسی است که سعدی در شعر خود به طور کامل این بیت را آورده است و نام فردوسی را هم ذکر کرده است.

یوسف گم گشته باز آید به کنعان غم مخور کلبه احزان شود روزی گلستان غم مخور
حافظ مصراع اول غزل «جوینی» را به صورت تضمین در مصراع دوم شعر خود آورده است و نامی از جوینی نیاورده است.

۲۰- گزینه (۳)

دانه‌های انار به یاقوت تشبیه شده است.

۲۱- گزینه (۱)

تناسب: برق و ابر، شوق و خنده و قاه‌قاه، هجر و گریه و زارزار
تضاد: شوق ≠ هجر، می‌خندد ≠ می‌گرید، قاه قاه ≠ زارزار
تشخیص: خندیدن و گریستن را به ابر نسبت داده است.

۲۲- گزینه (۴)

گوی چیزی را بردن، کنایه از برنده شدن است.
گوی سبقت بردن: پیروز شدن گوی سعادت بردن: خوشبخت شدن

۲۳- گزینه (۳)

نقش عجب: ترکیب وصفی

۲۴- گزینه (۱)

خوشه زرین: ترکیب وصفی خوشه عنب: ترکیب اضافی
حقه یاقوت: ترکیب اضافی یاقوت انار: ترکیب اضافی

۲۵- گزینه (۳)

نکته ۴: قصیده قالب شعری است که مصراع اول با مصراع‌های دوم همه بیت‌ها، هم قافیه است. از نظر قرار گرفتن قافیه در بیت‌ها کاملاً شبیه غزل است و تفاوت آن در موضوع و تعداد ابیات است. موضوع قصیده، مدح و وصف و پند و اندرز است.

منوچهری، فرخی سیستانی، سعدی و ناصر خسرو از قصیده سرایان معروف هستند.

○ _____ ○ _____
○ _____ _____
○ _____ _____
○ _____ _____

۲۶- گزینه (۲)

تناسب: در و دیوار
تشبیه: دیوار وجود

نکته ۵: تشبیه به معنی مانند کردن دو چیز به یکدیگر است. اگر چیزی یا کسی را از جهتی به چیزی یا کسی دیگر مانند کنیم، در اصطلاح از تشبیه استفاده کرده‌ایم. تشبیه چهار رکن دارد. (مشبّه، مشبّه به، وجه شبه، ادات شبه) مشبّه چیزی است که به دیگری تشبیه می‌شود. مشبّه به آن است که مشبّه، به آن مانند می‌شود. **وجه شبه:** دلیل و علت شباهت مشبّه و مشبّه به است. **ادات تشبیه:** حروفی که مشبّه را به مشبّه به مانند می‌کند. مانند: چون، همچون، مثل، مانند، به کردار، چو، همانند و ...

دست‌ها بر کرده‌اند از خاکدان
وجه شبه

این درختانند همچون خاکیان
مشبّه ادات تشبیه مشبّه به

وجه شبه و ادات تشبیه، قابل حذف هستند.

گاهی مشبّه و مشبّه به، یک ترکیب اضافی می‌سازند و با (ـ) به هم مرتبط می‌شوند که در این صورت ترکیب اضافی، اضافه تشبیهی نامیده می‌شود. مانند: دیوار وجود ← وجود به دیوار مانند شده است.

۲۷- گزینه (۱)

۲۸- گزینه (۲)

«همه» در مصراع دوم گزینه (۱) و گزینه (۴) صفت مبهم و وابسته پیشین است، در گزینه (۲) نهاد است، در گزینه (۳) و مصراع اول گزینه (۱) قید است.

۲۹- گزینه (۱)

مواعظ جمع موعظه است.

۳۰- گزینه (۳)

گل و خوار ← گل و خار شکرگذار ← شکرگزار قفلت: غفلت

۳۱- گزینه (۴)

فهم عاجز شود از حقه یاقوت انار: عقل و فهم انسان از زیبایی دانه‌های انار که مثل یک جعبه یاقوت‌اند اظهار ناتوانی می‌کنند.

۳۲- گزینه (۱)

برنا: جوان

۳۳- گزینه (۲)

در گزینه (۱) حیرانی عقل، تشخیص است، در گزینه (۳) گفتگوی مرغان سحر و در گزینه (۴) بیداری نرگس آرایه تشخیص دیده می‌شود.

۳۴- گزینه (۴)

دل داشتن: کنایه از شجاعت داشتن است. گوی بردن: کنایه از سبقت گرفتن است. سر از خواب برداشتن: کنایه از آگاه بودن